

Eindevaluatie van het Nationale Adaptatie Plan

Toelichting van de Belgische situatie:

België heeft in 2010 zijn nationale adaptatiestrategie goedgekeurd, waarmee de implementatie van het adaptatiebeleid in het land werd geïnitieerd. De verschillende Belgische entiteiten (regio's en federaal) voerden vervolgens impact- en kwetsbaarheid studies uit om adaptatieplannen te ontwikkelen en zo bij te dragen op federaal en regionaal vlak aan de aanpassing aan klimaatverandering.

In april 2017 werd een nationaal adaptatieplan goedgekeurd met specifieke adaptatiemaatregelen die op nationaal niveau genomen moeten worden om de samenwerking te verbeteren en synergiën tussen verschillende entiteiten (federaal en regionaal) te ontwikkelen. In maart 2019 werd de mid-term evaluatie van dit plan gepubliceerd. Hieruit bleek dat van de elf opgestelde acties er vier niet opgestart waren (maatregel 2, 6, 7 en 8), en nog eens vier slechts gedeeltelijk (maatregel 3, 5, 9 en 11) en dus hun beoogde schema niet aangehouden hadden. Drie acties respecteerden het budget en deadline (maatregel 1, 4 en 10) maar slechts 1 maatregel (maatregel 1) had het gestelde doel bereikt.

Deze eindevaluatie komt als vervolg op de mid-term evaluatie en richt zich specifiek op de eind implementatie van het nationale adaptatieplan. De regionale plannen en de federale bijdrage zijn elk onderworpen aan specifieke evaluaties uitgevoerd onder de verantwoordelijkheid van de bevoegde entiteiten.

Eindevaluatie

Bij het uitwerken van het nationale adaptatieplan (hierna het 'plan' genoemd) zijn monitoringsindicatoren voorgesteld om het toezicht op de uitvoering te vergemakkelijken. Voor elke maatregel werd ook een werkplan en, indien relevant, een begroting bepaald.

Voor elke maatregel in het plan werd een monitoringsfiche opgesteld door de verantwoordelijke voor de uitvoering van de maatregelen (zoals in de mid-term evaluatie en bepaald in het plan). De monitoringsfiches voor de 11 maatregelen zijn terug te vinden onder "Fiches eindevaluatie NAP"

Evaluatiecriteria

Onderstaande overzichtstabel omvat een samenvatting van de kwalitatieve beoordeling van volgende aspecten:

- ✓ Mate van implementatie: Werde de actie geïmplementeerd?
- ✓ Tijdschema voor implementatie: Is het oorspronkelijke tijdschema gerespecteerd?
- ✓ Kosten: Werde het oorspronkelijke budget gerespecteerd?
- ✓ Is het doel behaald?

Deze criteria werden kwalitatief beoordeeld met behulp van een kleurcode.

- **groen**: de actie is goed uitgevoerd / het tijdschema is gerespecteerd / het budget is gerespecteerd / het doel is bereikt
- **oranje**: de actie werd opgestart / vertraging in de tijdsplanning / overkost / doelstelling gedeeltelijk verwezenlijkt.
- **rood**: actie niet uitgevoerd / planning niet gerespecteerd / budget niet gerespecteerd / doel niet gehaald
- **grijs**: Er is (nog) geen informatie beschikbaar

Synthetische evaluatietabel

Acties van het plan	Mate van implementatie	Deadline gerespecteerd	Budget gerespecteerd	Doel behaald	Opmerkingen en aanbevelingen
1. Uitwerking van hoge resolutie klimaatscenario's voor België					Cordex.be stelde in 2017 hun resultaten voor. Deze scenario's worden nu als referentie gebruikt.
2. Ontwikkeling van een stappenplan voor Het Belgische Kenniscentrum voor het klimaat					Ondanks negatieve mid-term evaluatie is er geen verandering in de zaak.
3. Opzetten van een nationaal online platform voor klimaatadaptatie					De site kwam in het voorjaar van 2019 online. Er moet blijven ingezet worden op bewustmaking van het bestaan van het platform.
4. Versterking van de sectorale coördinatie op het nationaal niveau					Hoewel een positieve aanzet gegeven werd met de eerste kick-off in 2017 (breed publiek) en de ronde tafel in 2018 (gericht publiek) werden in 2019 opvolgende evenementen uitgesteld tot begin 2020 waarna deze niet voldeden aan het verwachte publiek. Gedurende de rest van 2020 heeft de COVID-19 crisis een aanzienlijke invloed gehad op de organisatie van de evenementen.
5. Rekening houden met klimaatverandering bij de risicoanalyse voor invasieve uitheemse soorten					Het project heeft geresulteerd in een uitgebreide verzameling van gegevens van uitheemse soorten en de ontwikkeling van gegeven gestuurde procedures voor risicobeoordeling. Het TriAS project heeft geresulteerd in een sterk ontwikkelde workflow die slechts met enkele maanden vertraging zal afgerond worden (eind 2020 voor afloop)

Acties van het plan	Mate van implementatie	Deadline gerespecteerd	Budget gerespecteerd	Doel behaald	Opmerkingen en aanbevelingen
	Green	Green	Grey	Green	NAP) zonder dat het budget hierdoor beïnvloed is.
6. evaluatie van de impact van klimaatverandering op de energiebevoorradingszekerheid en op de transport- en distributie infrastructuren voor energie	Yellow	Red	Grey	Red	Initiële stappen werden volgens de voorziene planning ondernomen, en de werkgroep werd opgericht. Hoewel tijdens de vergadering werd opgemerkt dat de gevolgen van de klimaatverandering nog niet echt in overweging werden genomen in het kader van de energiesector in België, is er geen verdere actie ondernomen. ENOVER beschouwt de maatregel als gesloten en de studie is bijgevolg niet gelanceerd.
7. Evaluatie van de socio-economische impact van klimaatveranderingen België	Green	Green	Yellow	Green	De studie kreeg veel publieke aandacht. Opvolging van de resultaten als toekomstplanning.
8. Rekening houden met de impact van klimaatverandering en de adaptatiebehoeften in het kader van het toekomstige Nationaal Actieplan voor Milieu en Gezondheid (NEHAP)	Yellow	Yellow	Grey	Yellow	Het bestek werd uitgeschreven en de organisatie geselecteerd, voor de studie naar de impact van klimaatverandering op de gezondheidssector in België. Deze zal de basis vormen van, en een eerste inzicht geven in de mogelijke aanpassingsmaatregelen die genomen kunnen worden om de veerkracht van het gezondheidssysteem te vergroten en cascade effecten te voorkomen. De

Acties van het plan	Mate van implementatie	Deadline gerespecteerd	Budget gerespecteerd	Doel behaald	Opmerkingen en aanbevelingen
					studie zal plaatsvinden begin 2021 (Januari – Juni)
9. Specialisten op het gebied van gezondheidszorg bewustmaken van de gevolgen van de klimaatveranderingen hen vormen					De gunning werd toegekend in 2018. De modules werden geleverd, en de scriptie en lancering van de testfasen afgerond. Er vond geen herziening van het budget plaats.
10. Transnationale samenwerking op het vlak van adaptatie bevorderen					De meeste acties die in het kader van deze maatregel werden uitgevoerd, bestaan uit deelname aan de organisatie van workshops binnen de Benelux-samenwerking. De transnationale samenwerkingsprojecten spitsen zich toe op kennisuitwisseling en uitwisseling van ervaringen en goede praktijken.
11 Coördinatie van preventieve, planologische en beheersmaatregelen in geval van noodsituaties die betrekking hebben op klimaatverandering					Initiële initiatieven werden ondernomen, maar de inspanningen vielen weg in de periode na de mid-term evaluatie (2019-2020) waarna de COVID-19 crisis verdere progressie in de weg stond. De verschillende ondernomen oefeningen hebben de coördinatie verbeterd, maar er is nog geen gecoördineerde preventieve aanpak. De spreiding van bevoegdheden tussen federale en regionale autoriteiten, de sectorale spreiding van preventieve bevoegdheden en de (soms gedeeltelijke) privatisering van bepaalde sectoren vermenigvuldigen de betrokken autoriteiten en diensten en

Acties van het plan	Mate van implementatie	Deadline gerespecteerd	Budget gerespecteerd	Doel behaald	Opmerkingen en aanbevelingen
					bemoedigen de coördinatie en de samenhang van de betrokken procedures.

Fiches eindevaluatie NAP

Maatregel 1 : Ontwikkeling van gedetailleerde klimaatscenario's voor België

<p>Beschrijving maatregel:</p>	<p>Klimaatscenario's spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling van het adaptatiebeleid.</p> <p>De omvang van de klimaatverandering in België zal variëren naargelang de regio's en de seizoenen en zal afhangen van de toekomstige uitstoot van broeikasgassen.</p> <p>Om de toekomstige gevolgen van de klimaatverandering zo goed mogelijk in kaart te brengen en de risico's voor de verschillende sectoren te beoordelen, is het belangrijk dat er coherente klimaatscenario's met een hoge resolutie worden opgesteld, aangepast aan de behoeften van de verschillende sectoren, met verschillende tijdschalen en geografische schalen voor ons land. Voor de gebruikers moeten de onzekerheden zo goed mogelijk worden gekwantificeerd.</p> <p>Er bestaan momenteel drie soorten klimaatscenario's in België: die welke ontwikkeld zijn door het IRM (Aladin-model met hoge resolutie), die welke ontwikkeld zijn in het kader van het CCI-HYDR-project (SSD-programma) met RCM's (regionale klimaatmodellen) van het Europese PRUDENCE-project en die welke ontwikkeld zijn in het kader van het MACCBET-project (COSMO-Climate Limited-area Modeling CCLM) (SSD-programma). Deze scenario's houden geen rekening met de nieuwe scenario's die in het vijfde evaluatierapport van het IPCC (de RCP's - Representatieve Concentratieprojecties) worden gebruikt, noch met hun integratie in de internationale context, zoals Cordex en ISI-MIP-2. Op federaal niveau werd in 2013 een "scenario-platform" gecreëerd. Dit platform brengt de belangrijkste wetenschappelijke spelers op dit gebied samen met als doel informatie uit te wisselen en coherente scenario's te ontwikkelen.</p> <p>In Vlaanderen heeft de VMM (Vlaamse Milieu Maatschappij) de ontwikkeling van nieuwe scenario's gefinancierd die rekening houden met de laatste IPCC-bevindingen (AR5). De ontwikkeling en verdere verfijning van coherente klimaatscenario's voor België, waarbij zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de behoeften van de potentiële gebruikers, zal een Belgisch referentiepunt vormen voor impact- en kwetsbaarheidsbeoordelingen in de verschillende sectoren.</p>
<p>Verantwoordelijke</p>	<p>NKC</p> <p>Betrokken: BELSPO, wetenschappelijke instellingen en universiteiten die betrokken zijn bij de uitwerking van regionale klimaatscenario's (IRM, KULeuven, UCL, ULg, VITO, BIRA-IASB, ORB-KBS, KMMA-MRAC), vertegenwoordigers van federale en regionale administraties en andere belanghebbenden/potentiële gebruikers.</p>
<p>Budget</p>	<p>1,2M EUR voor 2 jaar</p>

Voorziene timing	2017
Geplande controle-indicator(en)	<ul style="list-style-type: none"> - Het gebruik van de resultaten door de wetenschappelijke gemeenschap op nationaal niveau (bijvoorbeeld in het kader van het project "Monitoring invasieve alien species: gegevens om het beheer beleid beter te ondersteunen" (TriAS - Tracking Invasive Alien species) (zie actie 5)) en internationaal (ERA4CS-project URCLIM) en toegang tot gegevens (bv. via het internationale portaal "onderzoek infrastructuur voor modelgebaseerde simulaties van de wereldwijde klimaatverandering en de regionale effecten daarvan"), door aanbieders en gebruikers van klimaatdiensten (bv. "klimaatportaal" site) en beleidsmakers (op verschillende niveaus). De resultaten werden aan de doelgroepen gepresenteerd door middel van stakeholdersbijeenkomsten. - bijdrage aan CORDEX
Herziene timing	Afwerking van het project: 2017
Herzien Budget	1M euro
Beschrijving van de uitgevoerde acties	<p>Verschillende nieuwe klimaatprojecties werden ontwikkeld voor België in het kader van het CORDEX.be project dat werd gefinancierd door BELSPO via het BRAIN programma. Dit project groepeerde al de Belgische onderzoeksactiviteiten met betrekking tot klimaatmodellering. Binnen deze groep werden strikte afspraken gemaakt ivm coherentie van klimaatprojecties. De modelprojecties volgen bijgevolg in alle opzichten de internationale conventies zoals opgesteld in het laatste rapport van het IPCC (voor globale projecties), degene opgesteld door CORDEX (voor regionale projecties) alsook nieuwe conventies voor de Belgische klimaatgroeperingen. De connectie met de internationale klimaatgemeenschap leidde tot participatie in het CORDEX project. De situering van resultaten voor België binnen de internationale context laat toe om zowel de impact van klimaatverandering als de onzekerheden die hiermee gepaard gaan, in te schatten, wat toelaat om geassocieerde risico's correct te voorspellen. Een grote database met klimaatprojecties werd opgesteld, waarvan de spatiale en temporele detaillering groter is dan degene voorgeschreven door internationale initiatieven. Deze database laat toe om de impact van klimaatverandering te bestuderen voor verschillende sectoren. Enerzijds werden reeds enkele verkennende impactstudies uitgevoerd met betrekking tot landbouw, hittegolven, extreme neerslag, het stedelijk hitte-eiland, biogene emissies (belangrijk voor gezondheid) en stormvloeden. Anderzijds liet de korte projectduur niet toe om diepgaande analyses uit te voeren op basis van al deze data en werden fenomenen zoals bijvoorbeeld droogte en bosbranden niet behandeld. Dergelijke studies zijn nodig als basis voor besluitvorming aangaande adaptatie.</p> <p>Het CORDEX.be project werd opgevolgd door een stuurgroep, er werden drie kleine stakeholders meetings georganiseerd en het project werd afgesloten met een grote stakeholders meeting in september 2017. Zie ook euro-cordex.be en https://doi.org/10.1016/j.cliser.2018.05.001.</p>
Opmerkingen:	Samenvattingen van de project resultaten

Samenvatting
cordex.be NL.docx

Maatregel 2 : Ontwikkeling van een stappenplan voor een Belgisch Kenniscentrum voor het Klimaat.

Beschrijving maatregel:	<p>In België wordt de wetenschappelijke expertise over klimaatkwesties verspreid via verschillende universiteiten en wetenschappelijke instellingen. Om deze expertise op nationaal en internationaal niveau beter te benutten, moet een structurele interactie tussen de verschillende onderzoekentiteiten worden opgezet.</p> <p>Een dergelijk initiatief zou het mogelijk maken baanbrekend wetenschappelijk onderzoek te verrichten naar het klimaat en aanverwante milieu- en economische vraagstukken en objectieve, actuele en gezaghebbende informatie over een breed scala van klimaat gerelateerde kwesties te verzamelen, te synthetiseren en te verspreiden.</p> <p>Dit zou de netwerkvorming tussen Belgische onderzoeksteams in verschillende instellingen, tussen nationale en regionale diensteninitiatieven en tussen nationale en internationale onderzoeksprogramma's, met inbegrip van Europese programma's, vergemakkelijken. Regionale aanbieders van klimaatdiensten zouden baat hebben bij de gegevens en informatie die hun worden verstrekt.</p> <p>Een Climate Centre of Excellence (CEC) zou een dubbele missie kunnen hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Onderzoek: het bevorderen van fundamenteel en toegepast onderzoek op hoog niveau op het gebied van klimaat- en aardsysteemwetenschap (met inbegrip van socio-economische aspecten) door middel van synergiën tussen federale en regionale universiteiten en onderzoeksinstellingen. - Dienst: door middel van een dialoog met de belanghebbenden (overheid en bedrijfsleven), om gezaghebbende wetenschappelijke informatie te delen die rechtstreeks kan worden gebruikt voor de ontwikkeling van passend beleid en goede praktijken op het gebied van mitigatie en aanpassing. <p>In een haalbaarheidsstudie, uitgevoerd in 2014 - begin 2015, zijn aanbevelingen geformuleerd voor de oprichting van een dergelijk kenniscentrum. Aan de hand van deze aanbevelingen zal worden onderzocht hoe dit initiatief kan worden uitgevoerd. BELSPO zal in samenwerking met wetenschappelijke instellingen en relevante regionale en federale actoren een stappenplan opstellen voor de uiteindelijke realisatie ervan.</p>
Verantwoordelijke	<p>NKC</p> <p>Betrokken: BELSPO, wetenschappelijke instellingen en universiteiten die betrokken zijn bij de uitwerking van regionale klimaatscenario's (IRM, KULeuven, UCL, ULg, VITO, BIRA-IASB, ORB-KBS, KMMA-MRAC), vertegenwoordigers van federale en regionale administraties en andere belanghebbenden/potentiële gebruikers.</p>
Budget	Voor de ontwikkeling van de routekaart: geen specifiek budget nodig

Voorziene timing	Routekaart: 2017
Geplande controle-indicator(en)	ontwikkeling van de routekaart
Herziene timing	/
Herzien budget	min. 0,5-0,75 miljoen euro/jaar voor alleen de initiële ontwikkelings- en coördinatiekosten
Beschrijving van de uitgevoerde acties	De tussentijdse evaluatie van het NAP van maart 2019 gaf aan dat "het stappenplan niet is uitgevoerd en dat de actie niet is opgenomen in de algemene beleidsnota's van de staatssecretaris voor Wetenschapsbeleid. ». Bovendien heeft de NKC deze maatregel nooit ter discussie gesteld. De oprichting van het centrum werd onder de vorige legislatuur financieel onmogelijk geacht op basis van ramingen van de potentiële kosten. (zie herzien budget) De afbakening van het Centrum moeten nog worden verkend.
Opmerkingen:	

Maatregel 3 : Opzetten van een nationaal online platform voor klimaatadaptatie

Beschrijving maatregel:	Een nationale databank creëren om alle beschikbare informatie over de gevolgen van de klimaatverandering, de beoordeling van de kwetsbaarheid en de aanpassing in België (onderzoeksprojecten, goede praktijken, richtlijnen, plannen en programma's, etc.) te delen en beschikbaar te stellen.
Verantwoordelijke	NKC (CABAO)
Budget	12.000-25.000€ voor creatie + onderhoud, hosting en update kosten
Voorziene timing	2017-2018
Geplande controle-indicator(en)	oprichting van het platform; aantal bezoeken/statistiek
Herziene timing	Lancering van de aanbesteding: nov-dec 2018 en oprichting van de site in het vroege voorjaar van 2019.
Herzien Budget	Ontwikkelings- en online kosten : 19 535, 45€ incl BTW (overeenkomend met een veronderstelde hoeveelheid van 80 uur voor onderhoud/technische bijstand, evenals een de aankoop.)
Beschrijving van de uitgevoerde acties	De aanbesteding werd eind 2018 uitgeschreven waarna de site online kwam in juni 2019. In de daaropvolgende periode tot nu zijn er verschillende nieuwsberichten, aanbestedingen en studierapporten gepubliceerd die bijdragen aan de bewustmaking van het publiek over de aanpassing aan de klimaatverandering.
Opmerkingen:	'De bezoekstatistieken tonen dat de site reeds meer dan 1500 keer bekeken is in het eerste jaar na de lancering (25 nov. 2019 – 25 nov. 2020). Dit komt neer op zo'n 125 bezoekers per maand hoewel in realiteit het aantal bezoekers vooral piekten bij grote publicaties. De grootste uitdaging blijft het bewustmaken van het bestaan van de site. Gezien de recentheid van de site is dit echter geen abnormaal of onverwachte zaak. Maar, doordat publicaties vaak gepaard gaan met een sterke piek in het aantal bezoekers, die op zijn beurt telkens groter wordt, kunnen frequentere updates een deel van de oplossing bieden.

Maatregel 4 : Versterking van de sectorale coördinatie op nationaal niveau

Beschrijving maatregel:	Oprichting van een geïntegreerde verticale en horizontale coördinatiestructuur. Deze coördinatie kan plaatsvinden in de vorm van thematische ronde tafels. Elk jaar zal een specifiek thema worden behandeld en zullen relevante actoren (op federaal, regionaal, provinciaal en lokaal niveau) worden uitgenodigd.
Verantwoordelijke	NKC
Budget	10000 / j
Voorziene timing	Doorlopend
Geplande controle-indicator(en)	aantal georganiseerde seminars, aantal deelnemers, mate van tevredenheid van de deelnemers
Herziene timing	Terugkerende actie
Herzien Budget	De eerste conferentie in 2017 kostte +- 3400€. Het budget voor de conferentie van 2018 (minder deelnemers) was beperkt tot de catering (<200€). De begroting zou dus kunnen worden herzien tot 2000 euro.
Beschrijving van de uitgevoerde acties	<p>In 2017 werd een eerste conferentie georganiseerd op 23/11/2017. Omdat het om een kick-off ging, was het van een grotere omvang. Adaptatie werd in het algemeen gepresenteerd beginnende op Europees niveau, met de Europese Commissie en de EEA onder de sprekers, tot op regionaal en lokaal niveau (interventie van het Covenant of Mayors en de stad Antwerpen). Het evenement bracht +-100 deelnemers samen.</p> <p>In 2018 werd op 11/12/2018 een ronde tafel georganiseerd met als thema 'bosbranden en klimaatverandering'. Bij dit event was het publiek beperkter en de informatieoverdracht meer doelgericht (crisiscentra, brandweerkorpsen, provincies, beheerders van natuurgebieden, etc. waren hierbij aanwezig). De ronde tafel bracht een 40-tal deskundigen bijeen en verschaft informatie over bestaande initiatieven. Tijdens de discussie werd de coördinatie van de kartering van brandgevaar en behoeften aan nieuwe uitrusting als te verbeteren punten naar voor geschoven. De presentaties van beide evenementen zijn beschikbaar in de mediatheek van de website adapt2climate.be.</p> <p>In 2019 werd de actie uitgesteld en het was uiteindelijk de bedoeling dat deze samen met actie 6 in februari 2020 zou worden georganiseerd. De twee acties voldeden niet aan het verwachte publiek (zie actie 6).</p>
Opmerkingen:	In 2020 heeft de Covid-19-crisis een aanzienlijke invloed gehad op de organisatie van de evenementen.

Maatregel 5 : Rekening houden met klimaatverandering bij de risicoanalyse voor invasieve uitheemse soorten

Beschrijving maatregel:	<p>Toekomstige klimaatomstandigheden kunnen van invloed zijn op het invasieve gedrag van uitheemse soorten. Daarom moet hiermee rekening worden gehouden bij de analyse van de risico's in verband met invasieve soorten door middel van een evaluatieprotocol en de daaropvolgende inventarisatie van prioritaire soorten. Overwegingen in verband met de klimaatverandering zullen in deze risicoanalyses worden geïntegreerd door middel van het Harmonia+ protocol om ervoor te zorgen dat rekening wordt gehouden met de huidige en toekomstige klimaat gerelateerde risico's (op middellange termijn). Dit principe zal expliciet worden geformuleerd in de nieuwe versie van het Harmonia+ protocol.</p> <p>De lijst van invasieve uitheemse soorten in België zal opnieuw worden geëvalueerd en indien nodig worden aangepast.</p> <p>Op Europees niveau is in september 2014 een verordening inzake invasieve uitheemse soorten aangenomen, die op 1 januari 2015 in werking is getreden. Deze wetgeving heeft tot doel het voortouw te nemen in een alomvattende strijd tegen invasieve uitheemse soorten om de inheemse biodiversiteit en ecosysteemdiensten te beschermen en de mogelijke gevolgen van deze soorten voor de menselijke gezondheid of de economie zo veel mogelijk te beperken en te verzachten. De wetgeving voorziet in drie soorten reacties: preventie, vroegtijdige waarschuwing en snelle reactie, en beheer. Op basis van risicoanalyses en wetenschappelijke gegevens is onlangs samen met de lidstaten een lijst opgesteld van invasieve uitheemse soorten die een bedreiging vormen voor de EU, die in dit stadium 37 soorten omvat. Opgemerkt moet worden dat deze lijst dynamisch is en daarom geleidelijk aan meer soorten zal bevatten.</p> <p>In het kader van een adaptief beheer moet, wanneer nieuwe soorten (die beter zijn aangepast aan de toekomstige klimaatomstandigheden) opzettelijk worden geïntroduceerd, vóór de introductie ervan een preventieve risicobeoordeling worden uitgevoerd om de mogelijke gevolgen van de introductie ervan vast te stellen. Voor de soorten die aan de risicobeoordeling zouden hebben voldaan en die daarom zouden worden geïntroduceerd, moet echter een gedetailleerde monitoring door middel van veldproeven (beoordeling na de introductie) worden uitgevoerd.</p>
Verantwoordelijke	Interministeriële Conferentie Leefmilieu. (Werkgroep: Invasive Alien Species).
Budget	/
Voorziene timing	2017-2018
Geplande controle-indicator(en)	Aantal beoordelingen van invasieve soorten die zijn uitgevoerd met het oog op de klimaatverandering: Tot op heden is er geen nieuwe risicoanalyse uitgevoerd. De technische ontwikkelingen voor de integratie van de klimaatverandering zijn aan de gang.
Herziene timing	2017-2021
Herzien Budget	Budget voor het TRIAS project : 727 649 €

<p>Beschrijving van de uitgevoerde acties</p>	<p>Het project 'Tracking Invasive Alien Species: Enhancing the value of data to beter support management policies' (TriAS - Tracking Invasive Alien species), gefinancierd door het Federaal Wetenschapsbeleid (Belspo) via het Brain-programma, is gebaseerd op twee componenten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. het opzetten van een kader voor het verzamelen van gegevens over uitheemse soorten uit verschillende gegevensbronnen; en 2. de ontwikkeling van gegevens gestuurde procedures voor risicobeoordeling op basis van modellering, kartering en risicobeoordeling. <p>De risicobeoordeling op basis van gegevens van de geïdentificeerde opkomende soorten zal worden ondersteund door ecologische en klimaatnichemodellering en het in kaart brengen van de risico's met behulp van kritische klimaatvariabelen voor de huidige en toekomstige geprojecteerde klimaatperioden met hoge resolutie.</p> <p>De resulterende risicokaarten zullen de uitgevoerde risicobeoordelingen aanvullen met het Harmonia + protocol om de risico's van opkomende soorten voor de biodiversiteit en de gezondheid van mensen, planten en dieren te beoordelen. De waarnemingen en resultaten van de risicoanalyses zullen worden gebruikt om wetenschappelijke ondersteuning te bieden voor de uitvoering van het beleid inzake invasieve uitheemse soorten op regionaal, federaal en EU-niveau.</p> <p>Anno 2020 heeft dit project het reeds geresulteerd in een geïntegreerde lijst van uitheemse soorten die op het Belgische grondgebied aanwezig zijn.</p>
<p>Opmerkingen:</p>	<p>Er wordt verwacht dat het project slechts met enkele maanden vertraging zal afgerond worden (eind 2020) zonder dat het budget hierdoor beïnvloed wordt.</p>

Maatregel 6 : Evaluatie van de impact van klimaatverandering op de energiebevoorradingzekerheid en op de transport- en distributie infrastructuur voor energie

Beschrijving maatregel:	In het kader van ENOVER zal een gezamenlijke studie worden voorgesteld die vergezeld gaat van een werkgroep. Het doel is de impact van de klimaatverandering op de veiligheid van de energievoorziening, het transport en de distributie-infrastructuur te evalueren om de coherentie tussen de regionale en federale overheden te versterken door de coördinatie en de verbetering van de kennis op energiegebied binnen en tussen deze verschillende overheden. De leden van deze groep zijn deskundigen van de overheid, het bedrijfsleven en onderzoeksinstellingen. De studie zal maatregelen aanbevelen om de sector beter bestand te maken tegen de mogelijke negatieve gevolgen van de klimaatverandering.
Verantwoordelijke	ENOVER (met een op te richten ad hoc-werkgroep). Ter herinnering, gezien de verdeling van de bevoegdheden inzake energievraagstukken sinds de staatshervorming van 1980, is ENOVER de overleggroep die de samenwerking tussen de gewestelijke regeringen en de federale regering op het gebied van energie mogelijk maakt en versterkt.
Budget	Te bepalen aan de hand van de te plannen werkzaamheden. De reikwijdte van dit laatste is in overeenstemming met het NAP, maar ook met de nieuwe Europese eisen op dit gebied (in ontwikkeling).
Voorziene timing	2018-2019
Geplande controle-indicator(en)	- oprichting van de werkgroep: - lancering van een studie:
Herziene timing	/
Herzien Budget	/
Beschrijving van de uitgevoerde acties	Op 12/03/2018 presenteerde de adaptatie-werkgroep van de NKC het NAP aan ENOVER en voerde maatregel 6 in. De ENOVER leden hebben hiervan nota genomen en hebben ook gewezen op de lopende werkzaamheden in het kader van de BENELUX (crisisbeheersingsoefening met betrekking tot de voorziening in verband met de klimaatverandering) en op het niveau van de EU (het "Clean Air Package"). Na afloop van deze werkzaamheden werd overwogen een verzoek te formuleren aan een ad hoc ENOVER-werkgroep (alleen de leden van de werkgroep Energie - nog vast te stellen) om een risicobeoordelingsstudie te starten (met inbegrip van de studies in verband met de klimaatverandering). Een gezamenlijke NKC-ENOVER WG is meerdere malen bijeengekomen om gedurende een halve dag een brainstormsessie te organiseren met stakeholders & federaties uit de energiesector (13/02/2020 in Tour & Taxi). Met het organiseren van die halve dag werd dus ook voldaan aan de doelstelling van maatregel 4 om de sectorale coördinatie op nationaal niveau te versterken. Helaas waren veel organisaties afwezig (FEBEG, Synergrid, ODE, Gas.be) en alleen de federatie van hernieuwbare energieën (EDORA) was vertegenwoordigd naast de vertegenwoordigers van de NKC WG & ENOVER. Hoewel

	tijdens de vergadering werd opgemerkt dat de gevolgen van de klimaatverandering nog niet echt in overweging werden genomen in het kader van de energiesector in België, is er geen verdere actie ondernomen.
Opmerkingen:	In het verslag van de vergadering van 09/03/2020, beschouwt ENOVER de actie als gesloten, aangezien het EMA-rapport " Adaptation challenges and opportunities for the EU energy system " de essentiële elementen voor BE bevat, de sectoren geen dringende belangstelling voor de kwestie tonen, de belangrijkste effecten verergering van de bestaande problemen zijn, de overheden meer urgente problemen moeten aanpakken en de COM een voorstel zal publiceren voor een aanpassingsstrategie in het kader van de "Green Deal", die bij de voortzetting van de werkzaamheden tot andere kwesties met betrekking tot het energiesysteem zou kunnen leiden.

Maatregel 7 : Evaluatie van de socio-economische impact van klimaatverandering in België

Beschrijving maatregel:	Een uitgebreide analyse uitvoeren van de socio-economische gevolgen van de klimaatverandering om te bepalen in welke mate België voorbereid is op de klimaatverandering en om te bepalen welke sectoren, bedrijven en categorieën van werknemers het meest zullen worden getroffen en hoe.
Verantwoordelijke	NKC
Budget	70000
Voorziene timing	2018
Geplande controle-indicator(en)	Resultaten van analyse met betrekking tot de socio-economische impact van klimaatverandering in België
Herziene timing	2019
Herzien Budget	88.893,94 euro
Beschrijving van de uitgevoerde acties	Mid augustus 2019 werd de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO), in samenwerking met Ecores en Kenter, geselecteerd om de socio-economische gevolgen van klimaatverandering in België te onderzoeken. Het rapport werd gepubliceerd in het Engels begin september 2020, na een kleine vertraging te wijten aan een besmetting met COVID-19 binnen het onderzoeksteam. Het rapport is opgesteld volgens een drie-stappen-plan. Allereerst werd de huidige en toekomstige impact van klimaatverandering in België gekwantificeerd, per sector en rekening houdende met de verschillende scenario's en klimaatmodellen. De studie bouwt verder op, en centraliseert RCP 8.5 gezien deze uitgaat van het worst-case-scenario zonder interventie. Ook werd hierbij gebruik gemaakt van de klimaatprojecties voor België van CORDEX.be, welke beschikbaar waren na het succesvol uitvoeren van maatregel 1. Daaropvolgend werden voorgaande studies grondig geïnspecteerd (>60) ter identificatie en validatie van de analysemethoden en socio-economische indicatoren nodig voor de studie. Het laatste deel van het rapport omvat de eigenlijke kern van het project en richt zich tot de globale analyse en evaluatie van de socio-economische gevolgen van de eerder geïdentificeerde impact van de klimaatsverandering in België. Ter stimulatie van de brede verspreiding van de verkregen informatie werd ook een 'Summary for policymakers' opgesteld. Deze is beschikbaar in drie talen. (Frans, Nederlands en Engels). De resultaten van de studie werden op 3 december 2020 toegelicht aan de NKC.
Opmerkingen:	Deze studie kreeg heel wat media-aandacht, zowel via kranten, radio, tv,... Naar aanleiding van maatregel 8: rekening houden met de impact van de klimaatverandering en de adaptatiebehoeften in het kader van het toekomstig nationaal actieplan voor milieu en gezondheid (NEHAP), en als gedeeltelijke opvolging van de resultaten in het rapport van de studie naar de socio-economische gevolgen van klimaatverandering in België werden de eerste stappen voor de studie naar de

	gevolgen van klimaatverandering op de menselijke gezondheid in België genomen. Het bestek voor deze studie werd gepubliceerd eind oktober 2019 waarna ook de resultaten van de studie volgden in 2020.
--	--

Maatregel 8 : Rekening houden met de impact van de klimaatverandering en de adaptatiebehoefte in het kader van het toekomstige Nationaal Actieplan voor Milieu en Gezondheid (NEHAP)

<p>Beschrijving maatregel:</p>	<p>In het document "Aanpassing aan de gevolgen van klimaatverandering voor de gezondheid van mens, dier en plant" dat door de Europese Commissie is gepubliceerd, worden de belangrijkste gevolgen van de klimaatverandering voor de gezondheid van mens, dier en plant belicht en wordt de mogelijke ontwikkeling van de maatregelen van de Europese Commissie om deze gevolgen aan te pakken beschreven.</p> <p>De klimaatverandering heeft gevolgen voor de menselijke gezondheid, zowel direct (hittegolven, extreme weersomstandigheden, enz.) als indirect (gedwongen migratie, langer verblijf in de open lucht, toenemend gebruik van koelsystemen, enz.)</p> <p>Ze verergeren de milieuproblemen door het veroorzaken van droogte, hittegolven, overstromingen, stormen, bosbranden en door het bevorderen van nieuwe of meer virulente vormen van ziekten (mens, dier of plant).</p> <p>Aangezien gezondheid en welzijn ook nauw samenhangen met sociaaleconomische factoren (inkomen, huisvesting, werkgelegenheid, onderwijs, levensstijl, enz.), wordt verwacht dat de gevolgen van de klimaatverandering de ongelijkheden op gezondheidsgebied binnen en tussen landen zullen vergroten, waardoor de kwetsbaarheid van lage-inkomensgroepen en van bepaalde groepen zoals kinderen, mensen die buitenshuis werken, ouderen of mensen die al ziek zijn, zal toenemen.</p> <p>In het actieplan van de Europese Unie voor milieu en gezondheid 2004-2010 werd in actie 8 specifiek aandacht besteed aan de klimaatverandering en de menselijke gezondheid, en werden opkomende milieu- en volksgezondheidskwesties in kaart gebracht. Er is geen follow-upprogramma voor deze kwestie vastgesteld.</p> <p>De verbanden tussen gezondheid, milieu en klimaatverandering zullen in het nationale milieu- en gezondheidsplan in aanmerking worden genomen met het oog op de aanpassing. Dit zal gebaseerd zijn op bestaande literatuur over klimaatverandering en gezondheid (IPCC-rapporten, WHO-publicaties, Europees Milieuagentschap, Europese Commissie, klimaatscenario's, risicobeoordelingen, enz.)</p>
<p>Verantwoordelijke</p>	<p>Nationale Cel Leefmilieu-gezondheid</p>
<p>Budget</p>	<p>/</p>
<p>Voorziene timing</p>	<p>2017</p>
<p>Geplande controle-indicator(en)</p>	
<p>Herziene timing</p>	<p>NEHAP II werd geëvalueerd in 2017, het eindrapport werd goedgekeurd in de GICLG van 29/08/2017.</p> <p>NEHAP III dient nog te worden ontwikkeld, maar werd uitgesteld gezien</p> <ul style="list-style-type: none"> • De WHO's Ministeriële Conferentie te Ostrava in juni 2017 en haar declaratie waarvoor tegen eind 2018 een nationaal portfolio dient te worden ingediend. Dit nationaal portfolio, met lopende acties van het NEHAP en

	<p>verschillende partners is afgerond en naar de WHO gestuurd, en zal verder als basis dienen voor de ontwikkeling van NEHAP III.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De politieke situatie (federale regering in lopende zaken tot september 2020) en de gezondheidscrisis. De werkzaamheden voor het opstellen van NEHAP zullen in 2021 opnieuw worden opgestart.
Herzien Budget	<p>Inzet van personeel door de betrokken overheden. De federale overheid voorziet het NEHAP secretariaat. Het Budget voor NEHAP projecten wordt geval per geval beslist via een door de GICLG te beslissen verdeelsleutel. In 2021 volgt een studie klimaatadaptatie naar de impact van klimaatverandering op de gezondheidssystemen in België : 90 907€.</p>
Beschrijving van de uitgevoerde acties	<p>In 2019 en 2020 werden voorbereidende werkzaamheden voor NEHAP georganiseerd (twee bijeenkomsten en een enquête onder belanghebbenden). De elektronische CIMES van 21 april 2020 heeft de toevoeging van vieracties als nieuwe prioriteiten in het volgende nationale actieplan voor milieu en gezondheid goedgekeurd, met inbegrip van de voorbereiding van een openbare aanbesteding voor het uitvoeren van een risicoanalyse van de gevolgen van de klimaatverandering voor de gezondheidssector in België. Op basis hiervan kan een actieplan worden ontwikkeld.</p> <p>Aangezien de nieuwe federale regering nog niet in werking was getreden, werd voldoende flexibiliteit ingebouwd om eventuele koerswijzigingen in het plan op te vangen. Dit zal in 2021 worden besproken bij het opstellen van NEHAP III.</p> <p>Om de gevolgen van de klimaatverandering voor de gezondheidszorg (als gevolg van de wisselwerking tussen klimatarisico's en onze kwetsbaarheden) in België in kaart te brengen, werd eind 2020 een aanbesteding uitgeschreven en gegund door de FOD Volksgezondheid. De resultaten zullen een eerste overzicht geven</p> <p>Van mogelijke aanpassingsmaatregelen die kunnen worden genomen om de veerkracht van dit systeem ten aanzien van geïnduceerde risico's te verbeteren door de klimaatverandering, met bijzondere aandacht voor cascaderisico's.</p> <p>De studie (die 6 maanden duurt) moet dus dienen als ondersteuning, en de basiselementen leveren voor het</p> <p>Identificeren van aanpassingstrajecten voor de menselijke gezondheidszorg in het kader van het toekomstige nationale actieplan voor milieu en gezondheid III.</p>
Opmerkingen:	<p>Gerelateerde initiatieven:</p> <ul style="list-style-type: none"> - MEMO: Monitoring van exotische muggen in België bij vermoedelijke points of entry zoals tweedehands bandencentrales, lucky bamboe kwekerij, (lucht)havens, parkings autosnelwegen, etc. Bestrijding / opvolging van de gevonden muggen is bevoegdheid van de gewestelijke leefmilieuoverheden. (begroting: 1.020.551,63 euro). Project eindigt in 2020. Over een eventuele muggenmonitoring vanaf 2021 zijn de leden van de GICLG nog aan het beslissen. Daar zal eind december 2020, begin januari 2021 meer duidelijkheid over zijn. - De NEHAP luchtvervuilingsstudie heeft o.a. geleid tot een verbetering van het Sciensano BeMoMo model waarbij gezondheidsdata (oversterfte) en omgevingsdata (temperatuur, ozon, fijn stof) worden gelinkt en zo dus de genomen

	maatregelen van de ozon- en hitteplannen en de adaptatie van de Belgische bevolking aan warmte kunnen worden geëvalueerd. Deze resultaten worden besproken in de WG ozon en hitte (zie werkgroepen). (begroting: 45.000 euro)
--	---

Maatregel 9 : Specialisten op het gebied van gezondheidszorg bewust maken van de gevolgen van de klimaatverandering en hen vormen

Beschrijving maatregel:	<p>Op wereldschaal wordt verwacht dat de klimaatverandering tussen 2030 en 2050 ongeveer 250.000 extra sterfgevallen per jaar zal veroorzaken (volgens de WHO: 38.000 sterfgevallen door blootstelling aan hitte onder ouderen, 48.000 door diarree, 60.000 door malaria en 95.000 door ondervoeding van kinderen).</p> <p>Het Europese ClimateCost-project schat dat warmte in België in 2050 1.500 extra sterfgevallen per jaar zal veroorzaken.</p> <p>In een Belgische studie wordt geschat dat de extra kosten in verband met de toename van ziekten als gevolg van hoge temperaturen in België meer dan een miljoen euro zouden kunnen bedragen.</p> <p>Een gezondheids- en milieuoopleidingsproject voor gezondheidswerkers (basisopleiding, permanente educatie, certificeringen) zal nieuwe studenten of gekwalificeerde professionals ("Environment and Health Practitioners") opleiden in de nauwe banden tussen milieu en gezondheid. In dit kader zullen de gezondheids- en milieueffecten van de klimaatverandering specifiek worden behandeld in bepaalde e-modules voor opleiding, zoals de modules over gezondheid en samenleving of de modules over infectieziekten.</p>
Verantwoordelijke	Nationale Cel Leefmilieu-gezondheid
Budget	45 000 Euro (begroting goedgekeurd in 2014 voor het gehele project)
Voorziene timing	gestart in 2018 met de ontwikkeling van de verschillende modules, waaronder een klimaat- en gezondheidsmodule.
Geplande controle-indicator(en)	Afronding van de module (eenmaal online: Aantal mensen dat is ingeschreven voor opleidingsmodules; mate van integratie in universitair certificaat in milieugeneeskunde & kerncurriculum: nog geen gegevens.)
Herziene timing	EH MODULE: afgegeven T3 2019 en vervolgens onderworpen aan herziening. De herziening van de klimaatmodule werd afgerond in 2020. Universitair certificaat in ME: start 2019
Herzien Budget	/
Beschrijving van de uitgevoerde acties	<p>EH MODULE: 11 geaccrediteerde e-learningmodules, waaronder één over de gezondheidseffecten van de klimaatverandering.</p> <p>De gunning van de opdracht werd voltooid, en in januari 2018 volgde de eerste ronde tafel met verschillende deskundigen. De modules werden geleverd, en de scriptie en lancering van de testfasen afgerond. De klimaatmodule (duur: 1 uur) is als volgt opgebouwd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pathologieën • Nierziekten • Vectoriële ziekten

	<ul style="list-style-type: none"> • Andere Ziekten • Conclusies <p>De module laat een accreditatie toe (1punt), het biedt de mogelijkheid om een pdf af te drukken aan het einde van de opleiding. De vertaling van de module werd uitgevoerd in 2020. Daarnaast is de publicatie van deze module op DOKEOS (in het FR en NL) gepland voor de eerste helft van 2021.</p>
Opmerkingen:	<p>De klimaatmodule is ontworpen om gezondheidswerkers in staat te stellen om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de directe en indirecte gezondheidseffecten van de klimaatverandering te identificeren. • de meest kwetsbare bevolkingsgroepen te identificeren. • risico's op het gebied van vectorziekten op te sporen. • over instrumenten te beschikken om bepaalde risicofactoren voortdurend te controleren.

Maatregel 10 : Transnationale samenwerking op het vlak van adaptatie bevorderen

Beschrijving maatregel:	Vergemakkelijken van de transnationale samenwerking op het gebied van aanpassing, die zowel de internationale samenwerking tussen (buur)landen als de grensoverschrijdende samenwerking tussen landen met gemeenschappelijke grensoverschrijdende hulpbronnen (bv. water, beschermde gebieden, enz.) of andere gemeenschappelijke belangen omvat.
Verantwoordelijke	NKC
Budget	/
Voorziene timing	2017-2018
Geplande controle-indicator(en)	Aantal transnationale samenwerkingsprojecten.
Herziene timing	/
Herzien Budget	/
Beschrijving van de uitgevoerde acties	<p>De meeste acties die in het kader van deze maatregel werden uitgevoerd, bestaan uit deelname aan de organisatie van workshops binnen de Benelux-samenwerking. Deze samenwerking begon in 2014 met een conferentie over aanpassing aan de gevolgen van klimaatverandering binnen de Benelux. Er is een verslag opgesteld dat hier beschikbaar is. Na deze conferentie werden in 2015-2016, 4 thematische workshops georganiseerd (energie, gezondheid, vervoer en risicobeheer) om de banden met de aanpassing aan de klimaatverandering in deze sectoren (effecten, aanpassingsmaatregelen, ...) te verdiepen. Er is ook een rapport gepubliceerd waarin dit werk wordt samengevat en dat hier beschikbaar is. In 2017-2018 is een nieuwe reeks workshops georganiseerd. Dit waren 'Table top-oefeningen' waarbij sectorale deskundigen en crisismanagers werden samengebracht om de praktijken in verschillende landen te bespreken en uit te wisselen onder extreme scenario's, met verschillende gedetailleerde effecten. In 2018 werden twee workshops (gezondheid en vervoer) georganiseerd. Een derde (energie) zou plaatsvinden, maar kon nog niet worden uitgevoerd omdat sommige deskundigen niet beschikbaar waren. Er zal waarschijnlijk een synthese van deze nieuwe cyclus worden ontwikkeld. Table top-oefeningen' waarbij sectorale deskundigen en crisismanagers werden samengebracht om de praktijken in verschillende landen te bespreken en uit te wisselen onder extreme scenario's, met verschillende gedetailleerde effecten. In 2018 werden twee workshops (gezondheid en vervoer) georganiseerd. Een derde (energie) zou plaatsvinden, maar kon nog niet worden uitgevoerd omdat sommige deskundigen niet beschikbaar waren. Er zal waarschijnlijk een synthese van deze nieuwe cyclus worden ontwikkeld.</p> <p>De Belgische piloot klimaatadaptatie participeert in Working Group VI van de EC DG Clima en koppelt hierover terug naar de werkgroep adaptatie onder de NKC. WG VI is een belangrijk forum voor de uitwisseling van kennis en goede praktijken tussen de verschillende lidstaten.</p>

Opmerkingen:	De transnationale samenwerkingsprojecten spitsen zich toe op kennisuitwisseling en uitwisseling van ervaringen en goede praktijken. Wat in een (relatief jong) beleidsthema als klimaatadaptatie met een continue groei van kennis en data zeer belangrijk is.
--------------	--

Maatregel 11 : Coördinatie van preventieve planologische en beheersmaatregelen in geval van noodsituaties die betrekking hebben op klimaatverandering

Beschrijving maatregel:	<p>De klimaatverandering zal waarschijnlijk de frequentie en de ernst van sommige noodsituaties doen toenemen. De procedures die nodig zijn om deze situaties te beheren worden bepaald in het kader van de noodplannen (Koninklijk Besluit van 16 februari 2006). Het is essentieel om preventieve maatregelen te koppelen aan deze planningsfase.</p> <p>Bij het opstellen van nood- en reactieplannen en/of actieplannen voor de voorbereiding en het beheer van aan de klimaatverandering gerelateerde noodsituaties is het essentieel om het preventieaspect te koppelen aan de bevoegde autoriteiten op federaal, regionaal en provinciaal niveau en om de vereiste preventieve maatregelen te bespreken. Concreet worden in het geval van bosbranden de actoren die verantwoordelijk zijn voor preventieve maatregelen (zoals bos- en natuurbeheereenheden) vanaf het begin betrokken bij werkgroepen.</p> <p>Dit helpt de frequentie van noodsituaties te verminderen en, wanneer deze zich voordoen, de schade die ze aan mensen en het milieu toebrengen tot een minimum te beperken. Het aanmoedigen van de betrokken partijen om preventieve maatregelen te nemen tegen bosbranden (bijvoorbeeld inspecties door de brandweer voorafgaand aan de opening van een nieuw natuurgebied) of overstromingen draagt bij aan het verminderen van de schade aan het milieu.</p> <p>De directie-generaal van het crisiscentrum van de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken zal er samen met de betrokken overheden voor zorgen dat ze de nodige preventieve maatregelen nemen bij het opstellen van elk nieuw actieplan of noodbeheersplan. De provinciegouverneurs zullen ook worden aangemoedigd om zich bij de ontwikkeling van hun nood- en rampenplannen op dit aspect van de preventie te richten.</p>
Verantwoordelijke	Federale overheidsdienst binnenlandse zaken (Directoraten-generaal Crisiscentrum en Civiele Veiligheid) Verantwoordelijke(n): federale en/of regionale overheden, provinciale gouverneurs en betrokken lokale overheden, al naar gelang het geval.
Budget	/
Voorziene timing	Permanent, te beginnen in 2017.
Geplande controle-indicator(en)	Aantal gevallen waarin een verband wordt gelegd tussen crisispreventie en –beheer.
Herziene timing	/
Herzien Budget	/
Beschrijving van de uitgevoerde acties	Het Crisiscentrum zet een nieuwe structuur op om de risicoanalyse te professionaliseren door rekening te houden met de klimaatverandering op de verschillende risicocategorieën (door de mens veroorzaakte, natuurlijke, technologische en gezondheidsrisico's). Vervolgens zal een methodologie worden ontwikkeld om zich te concentreren op de reactie op

	<p>prioritaire risico's, zowel wat betreft aanbevelingen voor preventieve maatregelen als wat betreft de paraatheid in noodsituaties. Sinds de goedkeuring van het nationale aanpassingsplan zijn verschillende coördinatieacties op gang gebracht:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organisatie van een werkvergadering in september 2017 waarin de IRM, de federale en regionale milieudiensten en de nationale en regionale crisiscentra samenkomen om scenario's te identificeren waarmee rekening moet worden gehouden bij de noodplanning en het crisisbeheer. • Organisatie van een conferentie in november 2017, in samenwerking met de gewesten, over "Aanpassing aan de klimaatverandering: waar staat België? Deze conferentie had als doel om de actoren uit verschillende sectoren te informeren en te sensibiliseren over de verwachte gevolgen van de klimaatverandering in België en over de initiatieven die worden genomen om onze samenleving aan te passen aan deze toekomstige veranderingen. Bij deze gelegenheid werden ook de nieuwe Belgische klimaatscenario's (zie actie 1) gepresenteerd. Deze conferentie heeft de aanzet gegeven tot een cyclus van sectorale rondetafelgesprekken, waarvan de eerste in december 2018 werd georganiseerd rond het thema "branden in natuurgebieden" (zie actie 4). • Simulatieoefening 'Aanpassing aan klimaatverandering en risicobeperking bij rampen' voor verschillende sectoren (gezondheid, vervoer) op Benelux-niveau (zie maatregel 10).
Opmerkingen:	De bevoegdheidsverdeling tussen de federale en gewestelijke overheden, de sectorale spreiding van de bevoegdheden op het vlak van preventie en de (soms gedeeltelijke) privatisering van bepaalde sectoren veeleer vereenvoudigen de betrokken overheden en diensten en bemoeilijken de coördinatie en de coherentie van de aanpak.